

איננו אחראים לו ובעלי הכרם לא צריך לטרוח ולהצילו מאיסור. כאן היא באה להציל את עצמה מאיסור ומעוניינת להינשא כדמו". מדוע נמנע ממנה לעשות תשובה? אמנם הביטוי "הלעיטהו לרשע" משמעותו לכאורה שאנו עושים מעשה בידים להאכילו איסור. אך בודאי שאין זו כוונת חז"ל בשימושם בפסוק זה. לא מצינו היתר להאכילו איסור בידים.

מסקנה

מותר להשיא פונדקאית כדת משה וישראל בתוך תקופת הפונדקאות.

בתקופת ההריון, ואולי אף מעבר לו¹. אח"כ מצאתי שכיונתי בפסיקה זו לגר"מ פינשטיין באג"מ (אה"ע ח"א סי' לב) ובש"כ. במאמר מאת הרב גדעון ויצמן בתחומין ל עמ' 229 הוא דן בנושא זה מצד "הלעיטהו לרשע וימות" כלומר מכיון שהיא חיה עם אדם באיסור איננו מחויבים להצילה מן האיסור ולכן מצדנו שתמשיך הלאה לחיות באיסור. אולם מינה וביה שדי בה נרגא, שהרי דווקא בנושא זה של מינקת ומעוברת מביא הרמ"א בשם הר"י מינץ "ויש להקל במופקרת לזנות, כדי שיהא בעלה משמרה".

מדוע לא נאמר גם כאן הלעיטהו לרשע? שם מדובר בגנב שבא לאכול איסור. אנו

סימן לא

צרוף נשים לשבע ברכות

להשוותו לפרסומי ניסא בפורים, שבו גם נשים מצטרפות למנין. הנחה זו לא מדויקת. הפוסקים הסתפקו, האם עשר נשים נחשבות כציבור לעניין קריאת מגילה. אמנם נשים חייבות בקריאה (או שמיעה) של מגילה כגברים וא"כ יש כאן פרסומי ניסא (במרחשת ח"א סי' כב הסביר שחייב שמיעה באשה עיקרו משום פרסומי ניסא), עם זאת, לא היה ברור לפוסקים שדי בכך

ערב חג מתן תורה תשס"ג

לכבוד הגב' ...

רוב שלומות

ניכר עליך שלנת בעומקה של הלכה זו העוסקת בברכת חתנים והרשי לי להעריך כמה הערות:

א. הנחתך הבסיסית היא שהמנין בברכת חתנים הוא משום פרסומי מילתא ולכן יש

1. הערת עורך: ועוד טעם להקל, כיון שאף אם חוששים לדיחסא הרי סו"ס חיה עמו – והנישואין לא ישנו שום דבר לגבי העובר. ומה לי כך ומה לי כך. ומוטב שתאכל תמותות שחוטות ולא נבלות.

עשרה?

ותשובתו של ר' אבהו היא:

אין, לפרסומי מילתא. וכדאמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק ואייתי לי בי עשרה ואימא לך באנפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא המזכה לעובר לא קנה.

כלומר, לרב נחמן אין צורך בעשרה לפרסומי מילתא, אלא ככל דבר שבקדושה. כל דברין מבוססים על דברי ר' אבהו, אך אולי הלכה אינה כמותו, אלא כרב נחמן והמנין בבוועז לא נועד לפרסומי מילתא כלל אלא לצורך הברכה ככל דבר שבקדושה.

ב. הגמ' לא אומרת "מאי בינייהו", משמע שגם לר' אבהו למסקנה המנין לא נועד לפרסומי מילתא. וגם לר' אבהו יש לומר שאלמלא הפסוק "במקהלות" לא היינו יודעים כלל שיש צורך בעשרה בברכת חתנים. ומבוועז לא היה יכול ללמוד. כי העשרה שם הוצרכו לפרסומי מילתא ולא לצורך הברכה. אולם אחרי שלמדנו מ"במקהלות" שיש צורך בעשרה בברכת חתנים יש לומר שגם בוועז לא הקהיל עשרה לשם פרסומי מילתא אלא לצורך מנין בברכת חתנים ככל דבר שבקדושה¹.

ג. גם לר' אבהו פרסומי מילתא נועד לפרסם את ההיתר של 'מואבי ולא מואביה'

כדי להגדירן כציבור, כי לצורך הגדרת ציבור יש תנאים נוספים שנעמוד עליהם בהמשך.

עצם השוואתן פרסומי מילתא בנישואין לפרסומי ניסא בפורים בנויה על מילה משותפת "פרסומי".

אולם אין התכנים דומים. את מסתמכת על האמור במס' כתובות (ז ע"ב) ומן הראוי ללמוד סוגיה זו בעיון.

מהו המקור לברכת חתנים בעשרה? נחלקו בדבר רב נחמן בשם הונא בר נתן ור' אבהו:

אמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן: תנא מנין לברכת חתנים בעשרה? שנאמר ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה. ורבי אבהו אמר מהכא: במקהלות ברכו א-להים ה' ממקור ישראל.

הגמ' שואלת על ר' אבהו:

ורבי אבהו בהאי קרא דרב נחמן מאי דריש ביה? ההוא מיבעי ליה למידרש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. דאי סלקא דעתך לברכה לא סגיא דלאו זקנים.

ואידך (כלומר, רב נחמן, מה הוא דורש מהפסוק בבוועז שהובא ע"י ר' אבהו) אי סלקא דעתך למידרש לא סגיא דלאו

1. הערת עורך: כך דברי הר"ן על הר"ף (כתובות ב ע"א): "על ברכת מקור צריך קהל והיינו י' כמו הקהל את העדה ואין הקהלה פחותה מעדה ועדה [מגילה דף כג, ב] היינו י'". עולה שפרש את ר' אבהו שצריך עשרה משום עדה ככל דבר שבקדושה.

מימדא דר' יצחק אמר ר' יוחנן אך מ"ש ואין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים [נראה פשוט דהא אפילו צרופי לא מצרפינן עבד וקטן בדבר הצריך עשרה כדאיתא ברכות (מ"ז) כ"ש שהם לא יברכו]:

[אמנם בנות ישראל אף הן חלק מגוי קדוש והן קדושות בקדושת ישראל, לא פחות מגברים. וכבר עמד על כך הגר"מ פיינשטיין (או"ח ח"ד סי' מט), אולם בכ"ז עשר נשים אינן מהוות מנין. כי מנין הוא תקנת חכמים שכל דבר שבקדושה ייעשה במנין גברים החייבים באותה מצוה. כשהם מצטרפים עתה יחד למעשה מצוה נוצר מכנה משותף ביניהם, צירוף זה יוצר קדושה. נשים, שאינן מחויבות במצוות מסוימות, אינן יכולות להצטרף למנין, כי אין בצירופן את אותו מכנה משותף היוצר את הקדושה. ואפילו בתפילה, בה אשה חייבת, היא לא חוייבה להצטרף עם אחרים לתפילה בצירוף. ולכן גם אם עשר נשים תקיימנה "מנין" הוא לא ייחשב מנין לפי ההלכה, כי אין כאן צירוף מחויב ומהותי, אלא צירוף מקרי, לא מחויב ואינו בגדר **ציבור**. ולכן לא תוכלנה לומר קדיש וקדושה וכדו'. ומכיון ששם מנין לא חל על ציבור של נשים, אפילו במצוות שנשים חייבות בהן לא נתנו לצירופן גדר מנין].

ו. ספקם של הפוסקים אם עשר נשים נחשבות למנין בפורים, נובע כנראה אף הוא מכך, שמנין אינו רק מספר כמותי של עשרה אנשים, אלא גם מהגדרה נוספת, שבעשרה גברים יש גם קדושה². אולם גם לפי הצד

וא"כ רק בועז נזקק לכך, אך בחתונה רגילה שבה אין נושאים מואביה אין צורך לפרסם ע"י עשרה.

ד. גם אם נניח שבשעת החופה עצמה יש צורך בעשרה לפרסומי מילתא, אולם בשבעת ימי המשתה, מספר ימים **אחרי** החופה, מה יש עוד לפרסם?

ה. זו לשון השיטה מקובצת (כתובות ז ע"ב):

מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר: ויקח בועז עשרה אנשים. פי' סתמא דמילתא שלא כנסן אלא לברכת חתנים דאי משום עדים או קניין בתרי סגיא ליה, הא לא כנסן אלא לברכה בלבד ומפני **שדבר שבקדושה** הוא לברך את השם כינס עשרה. לשון הגאונים ז"ל. ובעקבותיהם הולך הריטב"א שם:

לא סגי דלאו זקנים. פירוש דהא וודאי לא מסתברא דתהווי עשרה זקנים ומיהו ודאי בעי שיהיו גדולים **וגברים** מדכתיב עשרה אנשים או מדכתיב עשרת אנשים או מדכתיב במקהלות ואין קהל פחות מעשרה אנשים גדולים וכן כתב הרמב"ם ז"ל דצריך גדולים **ובני חורין**.

וכשם שעבדים אינם מצטרפים למנין כך, להבדיל, נשים.

כך פסק הרמב"ם בהלכות ברכות (פ"ב ה"ט):

ואין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים.

וכתב הכסף משנה (שם):

ומ"ש וחתנים מן המנין. שם (דף ח')

2. **הערת עורך**: ראה לדבר: אע"פ שנשים מזמנות בסעודה בפני עצמן, אינן מוסיפות 'א-לקינו' בעשר

המתנהגות בקדושה ובטהרה. לעומתך, בתוקף תפקידי אני נמצא הרבה בחתונות רגילות, ולצערי המצב הפוך! הלבוש – פרוץ מרובה על העומד, וכן הריקודים. ולצערי ההשפעה מחלחלת גם לחברה הדתית. יש צורך לעצור את הסחף ולומר אמירה ברורה: צריך ליצור הפרדה ולהניח מחיצה בין גברים לנשים בשמחת הנישואין. הצעתך רק תחריף את הבעיה.

ח. יש מקום להסתפק אם אשה חשובה שחפצים ביקרה ומרבים עבורה בסעודה נחשבת פנים חדשות³.

הריטב"א (כתובות ז ע"ב) סובר שרק מי שיכול לברך בעצמו ז' ברכות נחשב כפנים חדשות. וז"ל:

ועוד כתבו בתוספות שאין קרוי פנים חדשות אלא כשבא לשם אדם חשוב דלא הוה תמן מעיקרא שראוי להרבות שמחה בשבילו, ואשה לאו בת הכי היא אף על פי שהיא חשובה שאין פנים חדשות אלא למי שראוי להמנות בעשרה של ברכת חתנים.

וצ"ע אם דעתנו מוסכמת על כל הפוסקים. כי החת"ס בחי' לכתובות שם כתב שגם אשה חשובה נחשבת כפנים חדשות. וכנראה הריטב"א לא הגיע לידיו⁴.

שעשר נשים נחשבות למנין לענין קריאת מגילה, יש להבחין בין פרסומי ניסא בחנוכה ופורים לפרסומי מילתא בנישואין. פרסומי ניסא בחנוכה ופורים הוא **מגוף המצוה**. המצוה תוקנה מעיקרה לשם פרסומי ניסא, נר חנוכה בחוץ וקריאת המגילה ברוב עם. אמנם בשעת הסכנה מדליק נר חנוכה על שולחנו ודיו, אולם גם אז יש צורך בפרסומי ניסא לפחות לבני הבית ולכן אם בני הבית ישנים אין להדליק נר בברכה כמש"כ הפוסקים בסי' תרעב. וכן במגילה, אמנם גם יחיד חייב לקרוא מגילה, אולם שלא בזמנה יש לקרותה רק בעשרה ולא ביחיד (מגילה ה ע"א). וגם בזמנה לכתחילה יש לקרוא בעשרה ורק בדלית ברירה יחיד קורא אותה לבדו. נשים אף הן מפרסמות את הנס ולכן הן נחשבות למנין לעניין זה. משא"כ חופה. המנין אינו ממהות החופה אלא רק תוספת בגלל הקדושה שיש בה (**המקדש** עמו ישראל ע"י חופה וקידושין) וכמו שכתב השטמ"ק בשם הגאונים, וא"כ דינו של מנין זה ככל דבר שבקדושה.

ז. את מתייחסת לחשש לפריצות שעלולה להיגרם בשמחת הנישואין וטוענת שאינה קיימת כיום. אשריך וטוב לך שאת נמצא כנראה בחברה סגורה של לומדות תורה

נשים, כאמור בשולחן ערוך (אור"ח סי' קצט ס"ו): "נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם, אבל מזמנין לעצמן... **ובלבד שלא יזמנו בשם**". ומנמק המשנה ברורה (סימן קצט ס"ק טו): "בשם – דהזכרת השם הוא דבר שבקדושה וכל דבר שבקדושה איננו בפחות מעשרה זכרים ובני חורין וכדלעיל בסי' נ"ה".

3. **הערת עורך**: בחי' פרי האדמה (לר' מיוחס רפאל בכר, הל' ברכות פ"ב ה"י) כתב: "גם לענין אשה חשובה אפי' הכי לא מיקרי פנים חדשות לענין זה כיון שאינה ראויה להמנות בעשרה של ברכת חתנים יעו"ש". ומכוון לחידושי מהריק"ש לאבן העזר סי' סא. וכ"כ בחי' על הרמב"ם ס' אהל יצחק (לר' חיים יצחק הכהן חסיד, הל' ברכות פ"ב ה"י).

4. **הערת עורך**: הריטב"א הובא להלכה בשו"ת יביע אומר (ח"ג אה"ע סי' יא) והוסיף: "וכ"פ בס' פרי

ט. עייני בספר חוות בנימין למו"ר הגר"ש
 ישראל (ח"ב סי פ) שדן בנושא קרוב לשלך:
 ברכת חתנים ע"י נשים.
 אני מאחל לך שתזכי ללמוד תורה לשמה
 וה' יאיר עיניך בתורתו.
 בברכת התורה לשמה
 יעקב אריאל

סימן לב

הסכם ממון קדם נישואין

וכי כתב לה הכי מאי הוי? והתניא:
 האומר לחבירו דין ודברים אין לי על
 שדה זו, ואין לי עסק בה, וידי מסולקת
 הימנה – לא אמר כלום! אמרי דבי רבי
 ינאי: בכותב לה ועודה ארוסה.
 מהסוגיה עולה שלאחר הנישואין מועיל
 הויתור על הפירות רק ע"י קניין. בתקופת
 האירוסין מועיל הויתור גם ללא קניין. אך
 באשר לזכות הירושה אין אפשרות לוותר
 עליה אחרי הנישואין אלא רק בעודה
 ארוסה.
 וכתב הר"ן:

ודקא בכותב לה ועודה ארוסה דשיין
 בה קצת, אבל קודם לכן כיון שאין לו
 שייכות בנכסים כלל, **סילוקו לאו
 כלום הוא.**
 דברי הר"ן הובאו להלכה ע"י הרמ"א
בשו"ע (אה"ע סי' צב ס"א):
 הכותב או האומר לאשתו בעודה
 ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך, אם

יש זוגות שעורכים הסכם ממון ביניהם
 לפני נישואיהם. יש הסכמים הנוגעים לצורת
 הפירוד ביניהם לפיהם כל צד מחייב את
 עצמו בתשלומים גבוהים במצב של פירוד
 ללא גירושין. ויש הסכמים הכוללים ויתור
 על זכויות כגון שהבעל מוותר על זכותו
 בנכסי האשה, הן בחייה והן לאחר פטירתה
 (בעיקר מצויים הסכמים כאלה בזיווג שני שבהם כל
 צד רוצה להשאיר את רכושו לצאצאיו מהזיווג
 הראשון).
 אנו נעסוק כאן בסוג השני של ויתור
 הבעל על זכויותיו בפירות ובירושה.

א. שיטת הר"ן

שנינו בכתובות (פג ע"א):
 הכותב לאשתו דין ודברים אין לי
 בנכסיך ובפירותיהן בחיך ובמותך –
 אינו אוכל פירות בחייה, ואם מתה –
 אינו יורשה.
 ובגמרא:

האדמה ח"א (דכ"ד ע"א) ע"פ השטמ"ק שכ"כ. ע"ש. ומעתה הדבר ברור שגם קטן שאינו נמנה בכלל
 עשרה לברך ז"ב, כמ"ש הרמב"ם והש"ע, ה"נ שאינו נחשב פנים חדשות". וכן הביא ופסק בשו"ת
 משנה הלכות (ח"ז סי' רמו). וכ"כ הגר"פ עפשטיין בתשובה לגר"מ קליין בשו"ת משנה הלכות (ח"ב
 סי' מז).